

De la sortida d'estudi a Reus

Enric Bertran

Dissabte 27 d'abril de 2019, la Societat Catalana de Geografia efectuà, com era previst, la sortida d'estudi de la primavera d'enguany. La destinació triada fou la ciutat de Reus i l'organització anà a càrrec de la professora de la UAB Carme Miralles Guasch, qui en anunciar les visites programades per a la jornada, es va presentar amb una credencial contundent: "Jo sóc de Reus." I és que, tal com ella mateixa manifestà, "la gent de Reus és molt reusenca." En la introducció, feta a l'autocar i en arribar a Reus, la professora Miralles parlà de l'acumulació de capital a partir del comerç de l'aiguarent, durant el segle XVIII (anys d'aquell *Reus, París, Londres*, que evocava els tres principals mercats que fixaven el preu d'aquesta beguda destil·lada), i de com això va afavorir la inversió en les sederes (nom que rebien a Reus les fàbriques tèxtils) al XIX; i tractà també del fet que aquest desenvolupament econòmic anà acompanyat d'un creixement notable de la població que situà Reus al segon lloc del rànquing demogràfic català, ensems que hi va possibilitar l'aixecament d'edificis modernistes de primer ordre i va consolidar-hi una important vida política, associativa i cultural.

La primera visita es realitzà al Centre de Lectura, on els assistents foren rebuts pel seu president, Jaume Massó i Carballido, qui ens mostrà el teatre Bartrina, inicialment sala d'actes de l'entitat, ara gestionat per un consorci que programa espectacles de primera magnitud. Massó, que és arqueòleg i historiador, ens parlà d'una institució nascuda a meitat del segle XIX, en una ciutat de tarannà liberal, com ateneu popular amb mira a alfabetitzar la població obrera, i que esdevingué lloc de participació política i reducte de resistència cultural en períodes en què les coses anaven mal dades. També ens féu cinc cèntims de l'activitat desplegada pel Centre de Lectura, que té prop de 2.000 persones associades, i dels trets arquitectònics de la seu de la institució, un casalot aixecat pels marquesos de Tamarit i remodelat fa prop de cent anys pel filantrop Evarist Fàbregas i Pàmies, tal com ho testimonia una placa col·locada a l'escala d'accés al primer pis.

Allí, a la primera planta, passà el relleu a Montserrat de Anciola, cap de la biblioteca del Centre, qui ens digué que s'hi custodien, un amunt, un avall,

270.000 documents, entre els quals 22 incunables, el més antic de 1476, i una ben interessant col·lecció de llibres japonesos, una veritable raresa. Es tracta, doncs, d'una de les biblioteques més notables de Catalunya des d'un biaix patrimonial: pergamins, llibres, diaris i revistes, fotografies i gravacions, partitures musicals... A qui té la geografia com a professió o com a dèria, pot ser que també li convingui saber que hi conserven un llegat documental del reusenc Josep Iglésies, classificat, però no catalogat, donació de la seva muller, Maria Fontserè. I que la sala de converses duu el nom d'un altre reusenc il·lustre, Ramon Amigó.

Foto: Enric Bertran

Explicacions de Carme Miralles

Encabat, els assistents a la sortida es dividiren en dos grups per raons d'aforament de les dues properes destinacions: el refugi antiaeri de la Patacada i la Casa Navàs. La visita al refugi, construït quan la Guerra Civil, fou guiada per Jaume Massó, qui va destacar la importància d'aquesta instal·lació en el conjunt de la dotzena i mitja de refugis públics (també n'hi havia de privats) que oferien protecció a unes 16.000 persones. I és que Reus sofrí més d'un centenar de bombardeigs (amb més de 200 morts), amb artefactes incendiaris i de fragmentació, de part de l'aviació italiana i alemanya. L'objectiu, les fàbriques de munició i els hangars de muntatge d'avions, però també escampar el pànic entre la població civil. La visita començà amb les explicacions de Massó, qui s'ajudà dels plafons informatius disposats a l'entrada del refugi, i continuà amb una passejada per les galeries, on el guia ensenyà als assistents, allà on no es va enllestir el revestiment dels túnels, la composició geològica del subsòl reusenc, argiles i graves quaternàries, en les quals s'excavà el refugi.

La casa Navàs, situada a la plaça del Mercadal, és un notable edifici modernista de Lluís Domènech i Montaner, bastit a principis del segle xx per encàrrec del senyor Quimet, un acabat comerciant de teixits de nom Joaquim Navàs, si un no li tenia suficient confiança. La casa, amb botiga als baixos i magatzems als soterranis, és l'expressió del seu èxit en els negocis, raó per la qual no hi va escatimar calés: porxada amb pedra de Montblanc, pedra de Vinaixa al pis de dalt, que era l'habitatge principal, decoració neogòtica, vitralls decorats, interiors revestits amb fusta i motius florals de pertot, mobiliari en consonància, marbre a l'escala noble, mosaics fets de tesselles com les romanes... Aquest darrer element obliga el públic a fer servir peücs d'hospital, per no malmetre un terra que ni els mateixos propietaris van trepitjar gaire, ja que no hi van viure llargs períodes de temps. Aquesta contingència explica que la casa no hagi sofert remodelacions importants i hagi pogut preservar-ne l'aspecte original. I

també és causa d'avertiments i indissimulada vigilància per part dels guies, que pateixen cosa de no dir per si a algun sapastre se li acut de posar la grapa enlloc.

Un cop fetes aquestes dues visites, Jaume Massó guià un recorregut per la ciutat. A l'inici, hom va poder admirar de fora estant l'església prioral de Sant Pere, d'un gòtic tardà, el campanar de la qual s'enfila 22 m i ofereix, per tant, un interessant panorama a la rodona; per raons de programació, l'interior del temple i la pujada al cloquer van quedar com a deures per a quan a l'assistència li anés bé. També es van visitar externament els safareigs –club social de les dones reusenques fundat el segle XVIII–, on el nucli antic troba l'eixample del XIX, i l'antic mercat del peix i de la carn, també de la mateixa època. El tomb es completà, al raval del Pallol, davant les restes de la muralla del segle XIV, aixecada quan la Guerra dels dos Peres (el Cerimoniós i el Cruel), que volien aclarir qui manava a la Península i a la Mediterrània. I cap a dinar!

L'àpat s'efectuà al restaurant dels Xiquets de Reus i va ser doblement de profit, perquè, a més de la bona vianda, comptà amb la presència d'Agustí Segarra, catedràtic d'Economia Aplicada de la URV. El professor Segarra es va guanyar el dinar amb una interessant prèdica centrada en aspectes econòmics del Camp de Tarragona: parlà del bon funcionament del turisme, en especial del subsector hotelier, i de l'engripament del sector químic, de costat amb una taxa d'atur quatre punts percentuals per damunt de la mitjana catalana; plantejà que cal generar ocupació d'acord amb la formació de la gent, posar en valor trets locals com és ara la contenció dels costos de producció, la qualitat de vida i un entorn creatiu, i la necessitat ineludible d'una estratègia comuna entre Reus i Tarragona. El

Foto: Enric Bertran

Jaume Massó davant la porta de la Biblioteca
del Centre de Lectura

professor Josep Oliveras, també de la URV i president de la Societat, hi ficà cullerada amb una docta intervenció, amb detalls reveladors, com no podia ser altrament, sobre tripijocs polítics i financers que hi havia darrere la implantació de Port Aventura, a cavall de Vila-seca i Salou, de retruc de la de Disneyland prop de París.

La primera destinació de la tarda va ser l'Institut Pere Mata, situat al defora de Reus. I concretament, al Pavelló dels Distingits, l'únic

d'aquest centre sociosanitari dedicat a les malalties psiquiàtriques que s'ensenya al públic, en no estar en funcionament. Es tracta, com tothom coneix prou bé, d'una de les meravelles modernistes degudes a Domènech i Montaner, qui comptà aquí amb la col·laboració de l'arquitecte municipal reusenc Pere Casellas i Tarrats. Aquesta i totes les altres explicacions de la visita, les hem d'agrair a una guia prou competent, que ens va acompanyar en tot moment i ens va permetre de tocar-ho tot! Amb el nom, queda ben palès quins sectors de la societat eren atesos al pavelló dels Distingits; però si això encara no fos prou, l'aspecte de palauet burgès, n'evairia qualsevol dubte. De la fàbrica modernista de l'edifici, se'n pot posar de relleu una balustrada que recorda el Palau de la Música i la riquesa ornamental pròpia d'aquest estil, especialment els vitralls que tamisen la llum i donaven l'ambient idoni per a les partides de bridge: un podia ser malalt mental, però de família benestant... i home!, que les dones no hi tenien entrada.

La darrera fita de la jornada fou el Museu de Reus, on es visità l'exposició Coses de Reus, amb el guiatge de Marc Ferran i Sans, director de l'establiment. Es tracta d'una mostra de l'evolució històrica de la ciutat, mirant al desenvolupament urbà, comercial i industrial, entre altres aspectes. Encabat, se celebrà una informal sessió acadèmica, amb l'assistència assegurada a l'escala d'accés al primer pis. Marc Ferran, que és historiador de formació, tocà, entre d'altres, el tema de la manca de lideratge al territori, fet palès sobretot en l'àmbit cultural, com un aspecte notable de la crisi política dels darrers anys. I contrastà aquesta fase decadent amb el modernisme, un estil arquitectònic esdevingut símbol d'una societat burgesa que cercava la modernitat. La professora Carme Miralles, coordinadora de la sortida, va tancar l'acte introduint el concepte de territori socialment fràgil aplicat al cas del Camp i va exhortar els geògrafs i les geògrafes que es preocupen pel territori a dir-hi la seva, pensant-lo i repensant-lo.

Foto: M. Ferran

A l'escala del Museu de Reus